

Інформаційне право

УДК 330.341.9

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15782211>

Структурний вимір правового регулювання ІІІ

Карчевський Микола Віталійович

д.ю.н., проф.,

професор кафедри права та публічного управління,

Університет Короля Данила,

Головний науковий співробітник наукової лабораторії проблем штучного інтелекту і права Інституту інформації, безпеки і права НАПН України,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2693-3592>

Карчевська Олена Василівна

к. політ.н., доцент,

доцент кафедри господарсько-правових та

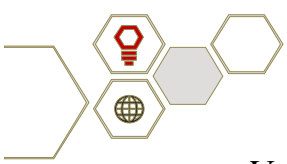
суспільно-політичних дисциплін

Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8046-5208>

Прийнято: 17.06.2025 | Опубліковано: 27.06.2025

***Анотація.** Стаття присвячена систематизації сучасних підходів до правового регулювання штучного інтелекту (ІІІ), з акцентом на український контекст у світлі глобальних викликів. Автори прагнуть окреслити багаторівневу структуру такого регулювання, що включає метарівень, стратегічний і тактичний рівні, а також продемонструвати потребу в узгодженні ІІІ з суспільними цінностями.*

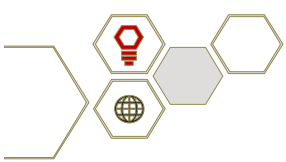

У роботі застосовано міждисциплінарний підхід, який поєднує правовий аналіз, порівняльно-правовий метод, етичну рефлексію та філософську концептуалізацію. Проаналізовано українське законодавство, міжнародні нормативні акти, позиції науковців та приклади використання ІІІ у публічному управлінні. Обґрунтовано, що ефективне правове регулювання ІІІ має здійснюватися на трьох рівнях: стратегічному (довгострокові виклики, гармонізація з міжнародним правом), тактичному (регулювання вже впроваджених систем, мінімізація ризиків), а також метарівні (осмислення людських цілей, визначення соціального сенсу технологій). Стаття окреслює проблему невизначеності людських цінностей у контексті alignment problem та аналізує її значення для правового регулювання та політики в сфері ІІІ. Проблематика розвитку соціально орієнтованого використання ІІІ розглядається на прикладі створення платформи інтеграції відкритих даних щодо протидії злочинності CrimeDataLab.

Продемонстровано, як фрагментарність, методологічна несумісність і упередженість статистичних даних у сфері кримінальної юстиції створюють суттєві перешкоди для розвитку технологій ІІІ, зокрема у формуванні достовірних моделей оцінки та прогнозування.

Запропонована трирівнева модель дозволяє сформулювати більш цілісну політику регулювання ІІІ, яка забезпечує як адаптацію до сучасних викликів, так і стратегічну орієнтацію на суспільне благо. Україна має шанс інтегруватися у глобальне регуляторне поле через поєднання технологічного розвитку з ціннісним осмисленням його цілей.

Ключові слова: *правове регулювання, штучний інтелект, міжнародні стандарти, alignment problem, кримінальна юстиція, соціальні ефекти ІІІ, упередженість даних.*

Structural Dimension of Legal Regulation of AI

Mykola Karchevskyi

Doctor of Law, Professor.

Professor at the Department of Law and Public Administration,

King Daniel University,

Chief Research Scientist at the Research Laboratory
of AI and Law at the Institute of Information, Security and Law

of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2693-3592>

Olena Karchevska

Candidate of Political Sciences, Associate Professor,

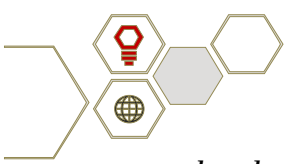
Associate Professor at the Department of Economic and Legal and Socio-
Political Disciplines, Volodymyr Dahl East Ukrainian National University,

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8046-5208>

Abstract. *this article systematises contemporary approaches to the legal regulation of Artificial Intelligence (AI). It focuses on the Ukrainian context in light of global challenges. The authors aim to outline a multi-level structure for such regulation, encompassing meta, strategic, and tactical levels, and to demonstrate the necessity of aligning AI with societal values.*

The study employs an interdisciplinary approach, combining legal analysis, comparative legal methods, ethical reflection, and philosophical conceptualisation. It analyses Ukrainian legislation, international normative acts, scholarly positions, and examples of AI utilisation in public administration.

It is argued that effective legal regulation of AI should be implemented at three levels: strategic (addressing long-term challenges and harmonising with international law), tactical (regulating already implemented systems and minimising risks), and meta-level (comprehending human goals and defining the social meaning of

technologies). The article addresses the issue of uncertainty surrounding human values within the context of the alignment problem and examines its significance for AI legal regulation and policy. The development of socially-oriented AI use is reviewed through the example of creating the CrimeDataLab platform for integrating open data on crime prevention. It is demonstrated how the fragmentation, methodological incompatibility, and bias of statistical data in criminal justice present significant obstacles to the advancement of AI technologies, particularly in forming reliable assessment and forecasting models.

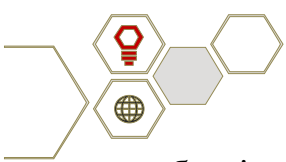
The proposed three-level model enables the formulation of a more comprehensive AI regulation policy, ensuring responsiveness to contemporary challenges and a strategic orientation towards the public good. Ukraine has an opportunity to integrate into the global regulatory landscape by combining technological development with a value-based understanding of its objectives.

Keywords: *legal regulation, artificial intelligence, international standards, alignment problem, criminal justice, social effects of AI, data bias.*

Постановка проблеми. За останній рік наукова спільнота зробила значний крок у розумінні природи штучного інтелекту, позбавившись хибних уявлень та пастки антропоморфізації ШІ. Сучасний науковий дискурс послідовно розглядає штучний інтелект як комп'ютерну програму, що імітує інтелектуальну діяльність людини, а не як самосвідому сутність чи штучну особистість.

Ця імітація відбувається шляхом використання специфічних статистичних методів, які називають машинним навчанням. У найзагальнішому сенсі це становить собою програмування комп'ютера без написання традиційного програмного коду, а через завантаження великих обсягів даних (навчальних наборів) з прикладами правильного розв'язання подібних задач. Система аналізує ці дані, виявляє закономірності та будує статистичні моделі, які дозволяють їй робити прогнози або приймати рішення в нових ситуаціях.

Сучасні моделі штучного інтелекту, особливо великі мовні моделі (LLM), демонструють вражальні результати в обробці природної мови, розпізнаванні

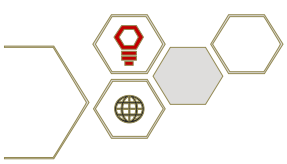

образів, генерації контенту та інших сферах. Проте, попри їхню здатність імітувати людську поведінку, вони залишаються інструментами, створеними для вирішення конкретних завдань. Саме навколо сфер застосування таких систем, мінімізації ризиків заподіяння шкоди та визначення меж їх використання і розгортається сучасна дискусія щодо правового регулювання ШІ. Ця дискусія стає особливо актуальною для України в контексті її інтеграції до світових процесів правового регулювання новітніх технологій.

Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі перебуває на етапі становлення, відбувається на тлі паралельних процесів активного розвитку та впровадження цих технологій у різних сферах суспільного життя. Науковий дискурс щодо правового регулювання ШІ в Україні та зарубіжних країнах охоплює широкий спектр питань. Аналіз наукової літератури дозволяє окреслити основні напрями дискусії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники обґрунтовано розглядають чинне українське законодавство як таке, не повністю відображає глобальні тенденції та потребує суттєвих реформ для узгодження з міжнародними стандартами [1]. Проводиться аналіз міжнародного досвіду правового регулювання штучного інтелекту в умовах воєнного часу. М. Сова та С. Деніжна наголошують, що в умовах війни питання регулювання ШІ набуває особливого значення, оскільки військовий конфлікт стимулює розвиток мілітарних застосувань ШІ, які потребують відповідного правового регулювання [2].

Необхідність розробки спільного бачення принципів правового регулювання ШІ обґрунтовується з позиції захисту прав людини, правового стимулювання інновацій та міжнародної співпраці. Так, А. Марущак підкреслює важливість міжнародного регулювання ШІ для формування інформаційного права України, що відповідає демократичним цінностям та принципам захисту прав людини [3, с. 55-63]. О. Косилова та І. Федірко також зазначають, що прийняття міжнародних стандартів, таких як GDPR, може забезпечити захист

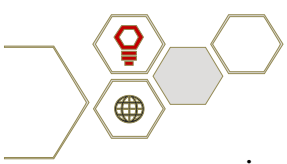
персональних даних та етичне використання ШІ, сприяючи прозорості та підзвітності в управлінні [4, с. 205-213].

В. Гаращенко акцентує на тому, що належні правові рамки можуть стимулювати інновації, призводячи до прогресу в галузі охорони здоров'я, транспорту та виробництва, що сприятиме зміцненню економіки [5]. Цю думку розвиває А. Дуб, який розглядає потенціал технологічного партнерства між Україною та ЄС у сфері штучного інтелекту як важливий чинник економічного розвитку [6, с. 23-26]. О. Кожухар наголошує, що узгодження з глобальними практиками сприяє співпраці з іншими країнами, зміцнюючи позицію України в міжнародному співтоваристві та потенційно залучаючи іноземні інвестиції [7, с. 65-70]. М. Янишівський розглядає регулювання ШІ в Україні в рамках гармонізації законодавства з правовими нормами ЄС, що створює передумови для більш тісної інтеграції в європейський правовий простір [8, с. 53-60].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас, дослідники визначають складності розробки уніфікованого регуляторного підходу та обмеження використання ШІ у сфері права.

А. Марущак вказує на складність розробки єдиної регуляторної системи, оскільки різні національні інтереси ускладнюють досягнення консенсусу щодо управління ШІ [3]. Е. Чудхарі та співавтори звертають увагу на різноманітність застосувань ШІ, що ускладнює створення універсальних правил та потенційно призводить до прогалин [9, с. 232-238].

Як значний виклик В. Тарасюк розглядає забезпечення гарантованої можливості пояснити рішення ШІ в кожному випадку, коли це вимагається [10, с. 94-102]. Й. Захра також підкреслює, що забезпечення прозорості в системах ШІ є складним завданням [11, с. 10-14]. Д. Пінтерова звертає увагу на швидкі темпи розвитку технологій ШІ, що ускладнює регуляторний вплив та ефективність нормативно-правових актів [12, с. 361-378]. Т. Огнев'юк розглядає практику застосування штучного інтелекту в судовій системі та наголошує на необхідності спеціальної підготовки співробітників суду, яка б забезпечувала як набуття практичних навичок використання технологій ШІ, так і формування

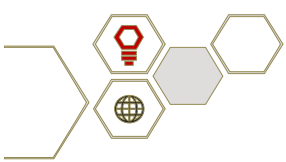

розуміння всього спектру проблем, з якими стикаються правові системи по всьому світу через швидкий розвиток ШІ та його застосування [13, с. 64-68]. Автор висловлює застереження щодо використання ШІ для оцінки доказів у справі та критично розглядає можливість заміни судді навіть у незначних справах.

О. Черних також досліджує ризики використання систем ШІ в судових процедурах, наголошує на проблемі упередженості прогнозів та побудові правових механізмів мінімізації таких ризиків [14, с. 27-30]

Окремий сегмент наукових джерел присвячено аналізу досвіду правового регулювання ШІ. В. Гаращенко розглядає досвід правового регулювання використання штучного інтелекту у США, Сінгапурі та інших країнах [5]. М. Сова та С. Деніжна аналізують досвід ЄС, США, Японії та Китаю [2].

Прийнятий у березні 2024 року Закон ЄС про штучний інтелект (EU AI Act, AIA) викликав дискусію серед представників юридичної науки. В. Славкович систематизує положення цього закону та правильно зазначає, що нормативний акт повністю забороняє деякі напрями використання штучного інтелекту, вимагає більшої прозорості для інших випадків використання ШІ, а також накладає значні та масштабні зобов'язання на будь-яке «високоризикове» використання штучного інтелекту [15, с. 56-70]. Висловлені зауваження щодо запропонованого у ЄС підходу до правового регулювання ШІ. Зокрема, зазначається, що Закон поширюється на сфери, які традиційно регулюються національними законодавствами, тому є потенційно небезпечним для розвитку місцевих інновацій. Критики припускають, що більш ефективний підхід передбачає регулювання використання штучного інтелекту в певних секторах, а не запровадження загальних нормативних документів [16]. Крім того, запропонована класифікація систем штучного інтелекту за рівнями ризику ускладнює практичне використання Закону через нечіткі визначення та близькі за змістом правила, може призвести до конфліктів з іншими європейськими нормами [17]. Наприклад, на думку М. Веле та Ф. Зуйдервена Боргесіуса, AIA «зібраний із законодавства про безпеку продукції 1980-х років, захисту основних

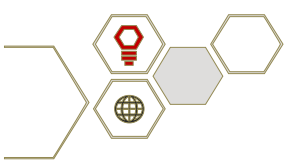

прав, нагляду та захисту споживачів», такий підхід не дозволяє розглядати законопроект як всеосяжний, положення про прозорість мало додають до чинного законодавства, викликають більше запитань, ніж відповідей [18].

Авторський внесок у розв'язання проблеми. Варто зазначити, що численні дослідження правового регулювання ІІІ не пропонують системного підходу, який би враховував фундаментальну проблему невизначеності людських цілей та її вплив на ефективність правового регулювання. Дослідники зосереджуються на технічних і процедурних аспектах, ігноруючи *alignment problem* як центральний виклик правової політики. Більшість підходів обмежуються двома рівнями регулювання (стратегічним та тактичним), не враховуючи необхідності осмислення цілей технологій. Відсутність метарівня регулювання створює концептуальну прогалину в регуляторній політиці. Також бракує аналізу практичних проявів проблеми невизначеності людських цілей у конкретних сферах ІІІ, особливо в кримінальній юстиції.

Попри обговорення міжнародного досвіду, відсутня концептуальна модель для інтеграції України у глобальні регуляторні процеси через поєднання технологічного розвитку з ціннісним осмисленням. Отже, потрібна багаторівнева концептуальна модель правового регулювання ІІІ, яка враховуватиме *alignment problem* як фундаментальний виклик і забезпечуватиме основу для антропоцентричної регуляторної політики.

Аналіз наукової літератури свідчить, що дискурс про правове регулювання ІІІ обумовлюється головним чином захистом прав людини, стимулюванням економічного зростання та інновацій, а також сприянням міжнародній співпраці. Водночас основними викликами є складність розробки уніфікованого регуляторного підходу, швидкість технологічних змін, необхідність обмеження сфери застосування. Європейський АІА є однією зі спроб практичного розв'язання проблем правового регулювання ІІІ. Запропоноване європейськими законодавцями рішення викликає неоднозначну реакцію серед дослідників. Разом з тим, особливістю української ситуації є вплив військового конфлікту, який стимулює розвиток мілітарних застосувань ІІІ, та активне використання ІІІ

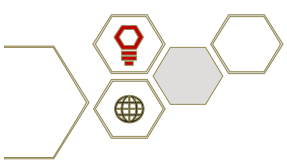
в правоохоронній діяльності, що відбувається без належного правового регулювання [19, с. 21-30].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у концептуалізації антропоцентричної парадигми правового регулювання ІІІ, що встановлює каузальний взаємозв'язок між технологічними рішеннями та їх об'єктивним внеском у суспільне благо, а також забезпечує методологічну основу для подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами у сфері регулювання штучного інтелекту. Дослідження передбачає вирішення таких завдань: доповнити чинну структуру регулювання ІІІ (стратегічний та тактичний рівні) метарівнем, що забезпечує осмислення цілей та відповідності ІІІ-систем людським цінностям; схарактеризувати невизначеності людських цілей як фундаментального виклику для ефективного правового регулювання ІІІ; практично довести прояви неузгодженості на прикладі системи статистичного спостереження за протидією злочинності та проєкту CrimeDataLab; запропонувати шляхи інтеграції України до міжнародних процесів регулювання ІІІ на основі запропонованого підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному дискурсі правового регулювання штучного інтелекту, як було зазначено, функціонально варто розрізняти стратегічний та тактичний рівні.

Стратегічний рівень зосереджується на довгострокових викликах і гіпотетичних сценаріях розвитку ІІІ, таких як поява автономного інтелекту, трансгуманізм, формування нових форм юридичної відповідальності та «юстиції штучного інтелекту». Основна мета цього рівня – визначення загальних координат для правового осмислення соціалізації технологій, зокрема з урахуванням технологічної нейтральності, необхідності конвергенції технічних і юридичних наук, а також переосмислення правового статусу як людей, так і машин.

Тактичний рівень охоплює регулювання наявних і впроваджених ІІІ-систем, що використовуються в конкретних сферах, зокрема правоохоронній діяльності. Він передбачає реагування на вже наявні ризики: порушення

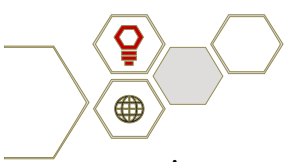
приватності, дискримінацію, маніпулювання поведінкою, непрозорість алгоритмів. Регуляторні рішення на цьому рівні ґрунтуються на класифікації ризиків, вимогах до прозорості, змісту навчальних наборів даних, визначенні меж використання технологій ШІ тощо.

Таке дворівневе розмежування дозволяє формувати правову політику, що одночасно враховує прогнози розвитку і забезпечує ефективне управління технологіями сьогодення [20, с. 14-20].

Подальші дослідження, зокрема розвиток проєкту CrimeDataLab [21] та розробка системи штучного інтелекту для аналізу відкритих даних щодо протидії злочинності в Україні CrimeScale v.2 (прототип представлено на платформі CrimeDataLab), вимагають переосмислити та доповнити міркування щодо рівнів правового регулювання ШІ.

Отже, особливої актуальності набуває проблема невизначеності людських цілей. Йдеться про намагання регулювати технологію, якій, теоретично, доведеться приймати рішення на основі суспільних цінностей та пріоритетів, але при цьому: 1) люди часто не можемо досягти консенсусу щодо цих цінностей та пріоритетів у суспільстві; 2) багато соціальних норм залишаються неявними, фрагментарними, складно формалізуються; 3) уявлення про «ідеальне суспільство», про те як має «працювати» той або інший соціальний інститут, містять внутрішні суперечності. Це породжує парадокс: ми вимагаємо від ШІ дотримуватися «людських цінностей», але самі не можемо чітко артикулювати, що це означає в кожному конкретному контексті. Крім того, дані на яких навчається ШІ – це дзеркало нашого недосконалого суспільства з усіма його упередженнями та суперечностями.

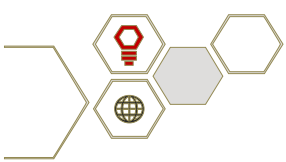
Ця ідея перегукується з філософськими проблемами невизначеності (alignment problem) та нечіткості людських цінностей. Провідні дослідники штучного інтелекту та його соціальних ефектів приділяли увагу означеній проблемі. Стюарт Рассел стверджує, що традиційна – так звана стандартна модель ШІ – базується на припущенні про наявність чітко визначеної мети, якої має досягати система. Проте, у реальному світі таке припущення є хибним: люди

рідко можуть формалізувати свої цілі повністю, послідовно й без суперечностей. Людські орієнтири змінюються, часто є багатозначними або навіть несвідомими. За таких умов, застосування потужних ШІ-систем, орієнтованих на фіксовані цілі, може не тільки не допомогти, а й спричинити втрату контролю. Машини, що впевнено переслідують неправильно задані цілі, можуть завдати значної шкоди. Тому модель ототожнення інтелекту зі здатністю обирати дії, які приведуть до досягнення цілей, С. Рассел називає непрацездатною для подальшого прогресу технологій ШІ. Він пропонує нову модель, у якій невпевненість машини щодо справжньої мети призводить до якісно нових способів поведінки, які є більш надійними [22, с. 19-23].

Проблемою узгодженості (alignment problem) називає Браян Крістіан концептуальну й практичну невідповідність між тим, що насправді хоче людина, і тим, що система машинного навчання виконує на основі заданої мети або формалізованих інструкцій. Як слушно зазначає дослідник, зі зростанням складності й автономності ШІ-систем критично важливо забезпечити, щоб вони «вловлювали наші норми та цінності, розуміли те, що ми маємо на увазі, і насамперед робили те, чого ми насправді хочемо» [23, с. 20]. Ця проблема стає актуальнішою, через те, що самі люди не здатні чітко сформулювати свої цілі, норми або критерії справедливості. Так з'являються рекомендаційні алгоритми, що підсилюють стереотипи та поляризацію, системи розпізнавання зображень, які демонструють расову упередженість тощо [23, с. 31–32]. Дослідник небезпідставно наполягає на тому, що проблема узгодженості не лише технічна, а насамперед ціннісна. Вона вимагає переосмислення взаємодії між алгоритмами та суспільством, і передбачає міждисциплінарний підхід, що об'єднує юриспруденцію, етику, соціальні науки та інформатику.

На проблемі відсутності чіткості, стабільності та внутрішньої узгодженості людських цілей наголошує і Нік Бостром. Він зазначає, що навіть у гіпотетично ідеальному суспільстві з необмеженими ресурсами, досконалою координацією та автоматизованими засобами досягнення будь-яких результатів, ми все одно стикнемося з «аксіологічними контурами». Це внутрішні обмеження, які

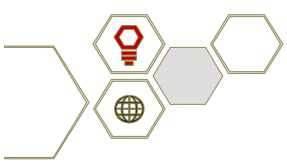

впливають із самої структури людських цінностей. Наприклад, частина наших прагнень є позиційними за своєю природою, вони визначаються не абсолютними результатами, а положенням у соціальній ієрархії (наприклад, бажання бути найкращим чи єдиним у чіємусь житті). Жодна система, навіть досконала, не зможе одночасно задовольнити всіх у таких бажаннях, бо вони суперечать одне одному за своєю суттю. Моральні переконання можуть самі по собі забороняти певні дії, навіть якщо вони технічно можливі й мали б принести бажані результати. Таким чином, Н. Бостром переконливо показує, що не тільки технології мають бути узгоджені з людськими цілями, а й самі цілі – вивчені, усвідомлені та структуровані. Поки цього не досягнуто, ризик дезорієнтації й навіть екзистенційної кризи від використання ШІ залишається надзвичайно високим [24].

Повертаючись до нашого прикладу зазначимо, що спроба узагальнити відкриті дані щодо протидії злочинності в Україні та перейти на новий рівень роботи з ними – побудувати експертну систему на основі ШІ – виявила істотні неузгодженості системи статистичного спостереження за протидією злочинності в Україні.

По-перше, Офіс Генерального Прокурора України (ОГП) та Державна судова адміністрація (ДСА) генерують відкриті дані, зібрані під кутом їх професійної діяльності тому їх зведення в єдиний масив часто є проблематичним. ОГП веде облік осіб, яким повідомлено про підозру та матеріали щодо вчинення кримінального правопорушення якими направлено до суду. ДСА обліковує осіб, вироки щодо яких набрали чинності. Порівняння кількості осіб, матеріали щодо яких було направлено до суду, та кількості осіб щодо яких існують вироки, які набрали чинності, не буде методологічно послідовним. Річ у тому, що ОГП обліковує всі обвинувачення, а ДСА, у разі вчинення кількох правопорушень, тільки ті, що належать статті КК з найбільш суворою санкцією.

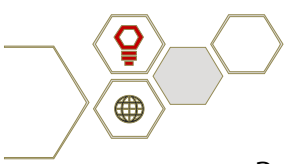
По-друге, відповідно до Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань до загальної кількості облікованих у звітності кримінальних правопорушень не включаються правопорушення, кримінальні

провадження, за якими закрито через відсутність події кримінального правопорушення або відсутність у діянні складу кримінального правопорушення (п.п. 1 або 2 ч. 1 ст. 284 КПК). Отже, є різниця між «облікованим» кримінальним провадженням та «зареєстрованим». Через те щорічні звіти ОГП щодо облікованих кримінальних правопорушень не дозволяють отримати уявлення про структуру рішень щодо всіх зареєстрованих проваджень. Неможливо дати відповідь на надважливі питання. Головні з них такі: яким є відображення злочинності у зверненнях громадян до правоохоронних органів щодо вчинення правопорушень? Які особливості структури рішень, що приймаються правоохоронними органами залежно від первинної кваліфікації? Як впливає реформа правоохоронних органів на розподіл рішень по зареєстрованих провадженнях?

По-третє, одиницею виміру у звітах Генеральної прокуратури є кримінальні провадження. Звіти Державної судової адміністрації стосуються кількості осіб, щодо яких прийняте те або інше рішення (засудження, виправдання, закриття провадження тощо). Причому облік проваджень організовано тільки за номерами статей, тоді як дані у звітах Державної судової адміністрації подаються за частинами статей Особливої частини КК. До того ж навіть якщо умовно порівнювати кількість проваджень та кількість осіб, відносно яких прийняте судове рішення, залишається відкритим питання про рік реєстрації провадження. Річ у тому, що в судах протягом року розглядалися не тільки ті провадження, що були обліковані у звітному періоді. Маємо ситуацію, коли мало ймовірно прослідкувати рух кримінальних проваджень.

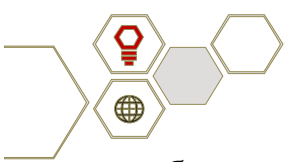
По-четверте, коли дані про покарання, призначені за одиничний злочин, додаються до покарань, призначених за сукупністю, чітко виділити останні не видається можливим. У результаті неможливо оцінити наскільки інтенсивне покарання призначається за вчинення конкретного одиничного злочину. Крім цього, обмежена користь статистичних даних щодо призначених покарань пов'язана також із формою звіту. Так за окремими позиціями накопичуються дані про призначення позбавлення волі терміном на 1 рік, понад 1 рік – до 2 років,

понад 2 роки – до 3 років, понад 3 роки – до 5 років, понад 5 років – до 10 років, понад 10 років – до 15 років, понад 15 років – до 25 років. За таких умов, якщо санкція, наприклад, передбачає покарання від 5 до 10 років, дослідити розподіл інтенсивності призначеного покарання неможливо.

Нарешті, по-п'яте. Класична проблема упередженості статистичних даних щодо протидії злочинності. Е. Гідденс зазначав: «Статистика злочинності та правопорушень є, мабуть, найменш достовірною з усіх офіційно опублікованих даних із соціальних питань» [25, с. 812]. Така ситуація виникає через залежність змісту офіційної статистики від суб'єктів її збирання, що з необхідністю призводить до неможливості об'єктивного відбиття стану злочинності у даних статистики. Наприклад, прийняття у Великобританії Національного стандарту реєстрації злочинів (NCRS) у квітні 2002 року з акцентом на «орієнтованому на жертв» підході до реєстрації злочинів було оголошено засобом забезпечення «рівних умов гри» для всіх підрозділів поліції. На думку експертів NCRS має фундаментальний недолік, поліцейські підрозділи змогли скористатися ним і створити ілюзію ефективного зменшення злочинності [26, с. 47-58].

Отже, фрагментарність та упередженість даних, що накопичуються в процесі протидії злочинності створює фундаментальні складності не тільки для оцінки поточної ситуації, але й обмежує впровадження новітніх технологій протидії злочинності. Основані на технологіях штучного інтелекту системи прогнозування протиправної поведінки або новітні інструменти оцінки ризику не будуть результативними в умовах неякісних наборів даних про фактичний стан речей. Необхідним є вдосконалення інформаційного забезпечення кримінально-правового регулювання, що передбачає створення комплексної системи інформаційного забезпечення кримінально-правового регулювання та альтернативної системи оцінки ефективності протидії злочинності, яка не базується на аналізі даних офіційної статистики. Йдеться в першу чергу про системне проведення віктимологічних досліджень. Оцінка протидії злочинності на основі статистичних даних та в контексті результатів віктимологічних досліджень буде набагато інформативнішою. Побудова подібної системи

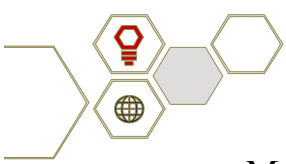
збирання даних про кримінально-правове регулювання вже можна розглядати як таке, що узгоджує цілі громадянського суспільства, держави, правоохоронних та судових органів.

Також сучасна система правового регулювання штучного інтелекту, що структурується за стратегічним і тактичним рівнями, потребує доповнення новим – метарівнем. Якщо стратегічний рівень окреслює довгострокові вектори розвитку ШІ, а тактичний забезпечує нормативне реагування на поточні ризики, то метарівень відповідає за осмислення цілей, соціального призначення та відповідності ШІ-систем людським цінностям. Саме на цьому рівні має здійснюватися аналіз того, для чого зрештою створюється та впроваджується конкретна технологія ШІ, яку проблему вона покликана розв’язати, яким цінностям – сприяти, і які ризики несумісності з суспільними пріоритетами вона може генерувати. В умовах, коли навіть самі людські цілі часто залишаються неявними, суперечливими або нефіксованими у правових інститутах, метарівень виконує функцію узгодження змісту правового регулювання із реальними потребами людини й суспільства.

Потреба в метарівні особливо актуалізується у практичних кейсах впровадження ШІ – як показує приклад розробки системи CrimeDataLab, недосконалість, фрагментарність та упередженість масивів даних може не лише знецінити потенціал технологій, але й створити хибне уявлення про ситуацію, яку ці технології мають відображати. В такому випадку питання не зводиться лише до правових дозволів і заборон, а потребує глибшої перевірки на відповідність соціальному сенсу, етичним орієнтирам і справедливості.

Отже, метарівень є ключовим для забезпечення інтегрованого, людиноцентричного підходу до правового регулювання ШІ, адже саме він дозволяє встановлювати взаємозв’язок між технологічним рішенням і його фактичним внеском у суспільне благо.

Висновки. Інтеграція України до світових процесів правового регулювання штучного інтелекту має відбуватися та розглядатися за трьома взаємопов’язаними рівнями: метарівнем, стратегічним та тактичним рівнями.

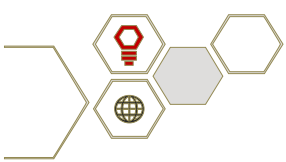

Метарівень є фундаментальним для осмислення цілей, соціального призначення та відповідності ІІІ-систем людським цінностям. На цьому рівні відбувається: аналіз того, для чого створюється та впроваджується конкретна технологія ІІІ; визначення проблем, які технологія покликана розв'язати; ідентифікація цінностей, які має враховувати технологія; оцінка потенційних ризиків несумісності з суспільними пріоритетами; узгодження змісту правового регулювання із реальними потребами людини і суспільства. Особливо актуальним метарівень стає в умовах, коли людські цілі часто залишаються неявними, суперечливими або нефіксованими у правових інститутах, як це продемонстровано на прикладі системи CrimeDataLab, де недосконалість, фрагментарність та упередженість масивів даних може знецінити потенціал технологій.

Стратегічний рівень зосереджується на довгострокових викликах і гіпотетичних сценаріях розвитку ІІІ. На цьому рівні відбувається: визначення загальних координат для правового осмислення соціалізації технологій; врахування принципу технологічної нейтральності; забезпечення конвергенції технічних і юридичних наук; переосмислення правового статусу людей та машин; розробка стратегій гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами.

Тактичний рівень охоплює регулювання наявних і впроваджених ІІІ-систем та передбачає: реагування на наявні ризики (порушення приватності, дискримінація, маніпулювання поведінкою, непрозорість алгоритмів); розробку регуляторних рішень на основі класифікації ризиків; встановлення вимог до прозорості та змісту навчальних наборів даних; визначення меж використання технологій ІІІ у конкретних сферах; імплементацію практичних механізмів захисту прав людини при використанні ІІІ.

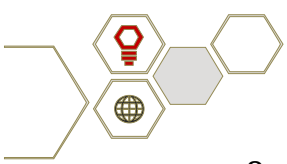
Трирівневий підхід до правового регулювання ІІІ дозволить Україні ефективно інтегруватися у світові процеси, забезпечуючи при цьому людиноцентричний підхід, що встановлює взаємозв'язок між технологічним рішенням і його фактичним внеском у суспільне благо (метарівень),

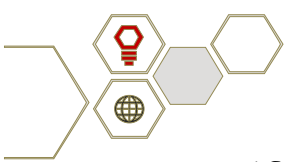
довгострокове бачення розвитку технологій та їх правового регулювання (стратегічний рівень), ефективне управління існуючими технологіями та мінімізацію поточних ризиків (тактичний рівень).

Список використаних джерел

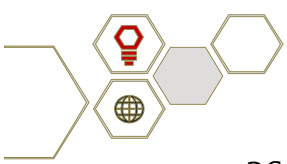
1. Karchevskiy M. and Radutniy O. Ukrainian Report on Traditional Criminal Law Categories and AI (Artificial Intelligence). *Traditional Criminal Law Categories and AI: Crisis or Palingenesis?* (International Colloquium Section I, 15–16 September 2022). P. 363–383.
2. Сова М., Деніжна С. Міжнародний досвід правового регулювання небезпеки штучного інтелекту в реаліях воєнного часу: етико-філософський аспект. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2024. № 1. С. 45-57. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fmpp_2024_1_7.
3. Марущак А. І. Вплив міжнародних процесів регулювання штучного інтелекту на інформаційне право України. *Інформація і Право*. 2023. 4 (47). С. 55-63. URL: <http://il.ippi.org.ua/article/view/291582>.
4. Kosilova Olga, Fedirko Ivan. Artificial intelligence and political rights: challenges and prospects for Ukraine. *Digital transformation in Ukraine: AI, metaverse, and society 5.0*. SciFormat Publishing Books. 2024. P. 205-215. URL: <https://sciformat.ca/books/index.php/sf/catalog/download/3/3/55?inline=1>
5. Harashchenko V. Experience of legal regulation of the artificial intelligence use under the laws of foreign countries. *Pravova derzhava*. 2024. № 35. P. 884-892. DOI: <https://doi.org/10.33663/0869-2491-2024-35-884-892>.
6. Дуб А. Потенціал технологічного партнерства України та ЄС у сфері штучного інтелекту та інноваційних технологій. *Причорноморські економічні студії*. 2024. № 89. С. 23-27. DOI: <https://doi.org/10.32782/bses.89-3>.
7. Кожухар О. Правове регулювання систем штучного інтелекту в ЄС: передумови, сучасний стан та перспективи. *Наукові Записки НаУКМА*. 2024. № 13. С. 65-73. URL: <https://nrplaw.ukma.edu.ua/article/view/313919/304814>.

8. Yanyshivskiy M. Regulation of artificial intelligence in Ukraine in the framework of harmonisation of legislation with EU legal norms. *Democratic Governance*. 2024. № 17(1). P. 53-62. URL: <https://d-governance.com.ua/journals/vol-17-no-1-2024/regulation-of-artificial-intelligence-in-ukraine-in-the-framework-of-harmonisation-of-legislation-with-eu-legal-norms> .
9. Choudhary E., Narayanan S., Khan F. Legal and Regulatory Landscape. *Advances in Healthcare Information Systems and Administration Book Series*. 2024. P. 222-239.
10. Тарасюк В. Правове регулювання застосування штучного інтелекту в Україні: сучасний стан та перспективи гармонізації з міжнародними стандартами. *Політологічний вісник*. 2024. № 93. С. 94-113. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2024.93.94-113>.
11. Zahra Y. Regulating AI in Legal Practice: Challenges and Opportunities. *Journal of Computer Science Application and Engineering (JOSAPEN)*. 2025. № 3 (1). P. 10-15. URL: <https://journal.lenterailmu.com/index.php/josapen/article/view/47/54>.
12. Pintérová D. Právna regulácia umelej inteligencie (perspektívy a výzvy). *Právny Obzor*. 2024. № 107 (4). P. 361-383. URL: <https://www.pravnyobzor.sk/42024/po42024-pinterova-pravna-regulacia-umelej-inteligencie.pdf>.
13. Огнев'юк Т. Штучний інтелект і верховенство права: світова практика та можливості для України. *Слово національної школи суддів України*. 2023. № 4 (45). С. 64-70. URL: https://slovo.nsj.gov.ua/images/pdf/2023_4_45/Ognevyuk.pdf.
14. Chernykh O. Problems of legal regulation of the use of artificial intelligence technologies in court procedures within the framework of the Ukraine-EU action plan. *Artificial intelligence*. 2023. № (2). P. 27-31. URL: <https://jai.in.ua/archive/2023/2023-2-3.pdf>.
15. Slavković V. Legal Regulation of Artificial Intelligence. 2024. P. 57-73. URL: https://www.researchgate.net/publication/383893682_Legal_Regulation_of_Artificial_Intelligence.

16. Turk Ž. Regulating artificial intelligence: A technology-independent approach. *European View*. 2024. № 23. P. 87-93. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/17816858241242890>.
17. Raposo Vera Lúcia. Ex machina: preliminary critical assessment of the European Draft Act on artificial intelligence. *International Journal of Law and Information Technology*. 2022. Vol. 30. Issue 1. P. 88–109, DOI: <https://doi.org/10.1093/ijlit/eaac007>.
18. Veale M. Zuiderveen Borgesius F. Demystifying the Draft EU Artificial Intelligence Act. *Computer Law Review International*. 2021. № (4). DOI: <https://doi.org/10.9785/cr-2021-220402>.
19. Карчевський М. В., Куковинець Д. О. Використання технологій штучного інтелекту правоохоронними та судовими органами: світовий досвід та напрями розвитку національного законодавства. *Питання боротьби зі злочинністю: зб. наук. пр.* 2023. Вип. 46. С. 21-31.
20. Карчевський М. В. Як і чому змінюється юридичний дискурс щодо штучного інтелекту. *Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 23 листоп. 2023 р.)*. Київ, 2023. С. 14-20.
21. CrimeDataLab: платформа аналізу кримінальної статистики України. URL: <https://crimedatalab.org/>.
22. Russell S. Artificial Intelligence and the Problem of Control. *Perspectives on digital humanism*. 2022. P. 19-24. URL: <https://dighum.ec.tuwien.ac.at/perspectives-on-digital-humanism/artificial-intelligence-and-the-problem-of-control/>.
23. Christian B. The alignment problem: How can machines learn human values? Atlantic Books, 2021. 464 p.
24. Bostrom N. Deep Utopia: Life and Meaning in a Solved World. Ideapress Publishing, 2024. 525 p.
25. Giddens Anthony, Griffiths Simon. *Sociology*. Cambridge: Polity Press, 2006. 1094 p.

26. Rodger Patrick. «Reading Tea Leaves»: An Assessment of the Reliability of Police Recorded Crime Statistics. *The Police Journal*. 2011. Vol. 84. Issue 1. P. 47-67. DOI: 10.1350/POJO.2011.84.1.512.
27. Saman V., Novoselska I., Martiuk A., Yasynok M., Yasynok D. Labour legislation and artificial intelligence: Europe and Ukraine. *Paladyn*. 2024. Vol. 15. № 1. № art.20220128. DOI:10.1515/pjbr-2022-0128.